

УДК 37.013.83

Покроєва Л. Д., Смирнова М. Є.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

А Актуалізується проблема розвитку професійної майстерності викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти, від чого залежить якість навчання педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації. Розкриваються інноваційні технології навчання на курсах підвищення кваліфікації в закладі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: неперервність освіти, інноваційні педагогічні технології, активні та інтерактивні методи навчання.

Актуальність проблеми. Як доведено науковцями та підтверджено практикою, підвищення кваліфікації є базовим процесом системи післядипломної педагогічної освіти, спрямованим на послідовне фахове вдосконалення, а саме: поглиблення знань, розвиток професійних умінь, формування певних ціннісних орієнтирів педагогів, що в комплексі характеризується таким поняттям як «компетентність» – основи успішної посадово-функціональної діяльності будь-якого фахівця. Реформування й модернізація системи дошкільної та загальної освіти в Україні потребує аналогічних дій у системі підготовки і підвищення кваліфікації педагогів.

Мета статті – актуалізувати ефективність впливу інтерактивних методів навчання на результативність навчальної діяльності у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розвиток їхньої професійної майстерності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми післядипломної педагогічної освіти перебували в центрі уваги багатьох дослідників: В. Бондаря, С. Вершловського, Л. Даниленко, С. Крисюка, Ю. Кулюткіна, Т. Лукіної, В. Олійника, О. Онушкіна, О. Тонконової, Г. Протасової, В. Стрельникова, Т. Сущенко, П. Худоминського, які у своїх роботах висвітлили концептуальні основи функціонування системи післядипломної педагогічної освіти.

На думку Н. Верхоглядова, Л. Чернікової та ін., ця система ґрунтується на таких принципах: неперервності освіти протягом усієї педагогічної діяльності й навіть усього життя; випереджального характеру підвищення кваліфікації з урахуванням розвитку освітньої системи; взаємодії та наступності функціонування всіх ланцюжків системи підвищення кваліфікації; забезпечувати неперервну освіту фахівців із метою адаптації до перманентних змін, що відбуваються в навколишньому світі та в системі педагогічної освіти зокрема [8, с. 31]; [6, с. 115].

Обґрунтування теоретико-методологічних засад процесу підвищення кваліфікації педагогічних кадрів

як специфічної й самостійної ланки системи післядипломної педагогічної освіти міститься в роботах В. Бондаря, М. Ващенко, Л. Даниленко, І. Жерносека, А. Зубка, І. Зязюна, М. Красовицького, С. Крисюка, А. Кузьмінського, М. Кухарева, Ю. Кулюткіна, В. Максимової, В. Маслова, В. Олійника, О. Онушкіна, М. Романенка, О. Тонконової, П. Худоминського, Л. Шевчук та ін. У наукових працях зазначених авторів актуалізується питання необхідності модернізації навчання в системі підвищення кваліфікації, зокрема через: оновлення змісту навчання з урахуванням можливостей і специфіки освітніх потреб кожної категорії слухачів, особливостей освітньої практики регіонів (І. Жерносек, М. Красовицький, С. Крисюк); оптимізацію управління навчально-виховним процесом шляхом удосконалення методів і засобів навчання, оновлення організаційних форм навчання (М. Ващенко, М. Романенко, Т. Сорочан); індивідуалізацію й гуманізацію навчання, створення умов для особистісного росту слухачів, що має стати гарантом справжнього професіоналізму (Л. Даниленко, В. Олійник, Т. Сущенко).

Таким чином, модернізація системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів є важливою проблемою, розв'язання якої покликане вирішити завдання забезпечення не лише професійного зростання, а й особистісних якостей педагога. Йдеться про мотивацію неперервного саморозвитку, формування сучасного стилю мислення, з його характерними ознаками (системності, гнучкості, стратегічності, концептуальності, об'єктивності), формування певного стилю будівництва взаємостосунків: неупередженого ставлення до інших людей, прагнення до конструктивного підходу у розв'язанні проблем, до співробітництва, відмова від конфронтації [4, с. 12].

Виклад основного матеріалу. Одним зі шляхів удосконалення процесу підвищення кваліфікації педагогів є використання в навчальному процесі активних та інтерактивних методів навчання, що запроваджуються в умовах постійної активної взаємодії всіх суб'єктів

навчання і дозволяють адекватно відтворювати процеси реального освітнього середовища та моделювати шляхи ефективного розв'язання проблем, що виникають.

За Е. Рибарською, методи активного навчання – це «група дидактичних стратегій, що дозволяють слухачеві знаходитися у стані активної дії, творчого аналізу та синтезу, формування нових знань і вмінь. При використанні таких методів роль викладача – управляти «добуванням» навчальної інформації й формуванням у слухачів знань, умінь і навичок у відповідності до цілей навчання» [5, с. 69].

У результаті дослідницької діяльності нам удалося встановити, що дієвими методами активного та інтерактивного навчання педагогів загальноосвітніх навчальних закладів у системі підвищення кваліфікації є такі: ділова і рольова гра, метод «case-study», метод проєктів.

Метод ділової гри імітує певну реальну колективну діяльність людей, через здійснення якої відбувається навчання. А. Вербицький розглядає ділову гру як форму відтворення предметного та соціального змісту професійної діяльності, моделювання систем стосунків, характерних для даного виду праці [2, с. 128]. У педагогів у процесі ділової гри краще відбувається засвоєння знань, формування навичок, умінь зі сфери їхньої професійної діяльності. Знання засвоюються в динаміці розвитку сюжету ділової гри через моделювання реальної професійної ситуації. До того ж, метод ділової гри дозволяє повною мірою реалізувати ідею індивідуалізації навчання, оскільки діяльність, що здійснюється в ході ділової гри, характеризується усвідомленою самоорганізацією відносно способу її здійснення і побудована на рефлексії та активних пошукових діях із приводу змісту ролей, ігрових функцій або сюжету.

У діловій грі реалізуються такі принципи андрагогічного спілкування, як принцип сумісної діяльності та діалогічного спілкування. У ході ігрової взаємодії учасники обговорюють свої позиції та приймають рішення, що дозволяє реалізувати систему суб'єкт-суб'єктних стосунків, які є умовою формування й розвитку мислення педагога, його певних особистісних характеристик, емоційних виявлень.

Рольові ігри імітують взаємодію людей через програвання заданих ролей. За В. Лазаревим, рольові ігри мають певні переваги: по-перше, під час дискусії, яка організується в ході виконання навчальних дій, кожен учасник через задані ролі має можливість продемонструвати знання об'єкта, що вивчається, і характер стосунків у ньому; по-друге, через зміну ролей кожен може бути поставлений у позицію протилежну тій, яку він відстоював до цього моменту, і тоді він зможе усвідомити позицію свого опонента [3, с. 36]. Таким чином, рольова гра дозволяє у процесі навчання формувати у педагогів рефлексивне ставлення до способу власних дій.

Метод «case-study» дедалі частіше використовується у практиці навчання педагогічних і керівних кадрів системи освіти. Англійський термін «case-study» перекладається як «вивчення ситуації». Сутність цього методу полягає в активному обговоренні конкретної проблеми, коли ті, що навчаються, мають можливість закріпити свої знання про базові основи управлінської чи педагогічної діяльності.

У ході обговорення навчальних ситуацій у педагогів відпрацьовуються певні професійні вміння, а саме: як обговорити важливу проблему в умовах партнерства, аналізувати ситуацію, оцінювати позицію своїх колег, чітко і логічно, зрозуміло викладати і доводити власну точку зору в усній і письмовій формі, прогнозувати перспективи подальшого розвитку ситуації тощо.

Застосування методу «case-study» дає можливість побачити сильні сторони своїх колег, урахувати в процесі спільної діяльності їхні знання, комунікативні особливості, позитивний і негативний професійний досвід, а також мотивує педагога до самоаналізу, самооцінки.

Проектне навчання виступає як одна з ефективних форм і методів андрагогічної взаємодії. У психолого-педагогічній літературі є визначення проєктування як діяльності, під якою розуміється «промислювання» того, що має бути представлено у край стислій формі [1]; як особливого роду інтелектуальної діяльності, що пов'язана з переосмисленням, переживанням та інформаційною підготовкою наступних цілеспрямованих дій людини [7].

Проект може бути однією з форм написання випускної творчої роботи, що надає навчальній діяльності творчого характеру, а випускній роботі – проблемного характеру за формою подання матеріалу, за способом його застосування, інтелектуальної напруженості за змістом і самостійності за характером здобування знань. У ході виконання проєкту відбувається моделювання об'єкта й можливі шляхи його подальшого розвитку. Суб'єкт проєктної діяльності (слухач курсів) ставить у ситуацію аналізу, прогнозування, прийняття рішення. Він вчиться брати до уваги результати тих рішень, які ним особисто приймаються. Соціально значущі результати проєктування можуть бути предметом дискусій, що допомагає прогнозувати результати реалізації рішення.

Враховуючи, що зміст проєкту спирається на знання, здобуті в період очного навчання, на професійні потреби, які мають педагоги кожної групи, на життєвий і педагогічний досвід слухачів, робота над проєктом призводить до збагачення цього досвіду.

Таким чином, проєкт, складений педагогами навчальних закладів наприкінці курсів підвищення кваліфікації, виступає як самостійне розгорнуте рішення і є показником розуміння та застосування знань, набутих у ході навчання.

Для успішного здійснення проєкту бажано організувати неперервний зворотний зв'язок зі слухачами, тобто передбачити систему контролю, спрямованого на оперативне з'ясування незрозумілостей, помилкових уявлень і попередження їхнього накопичування. Як правило, у традиційній навчальній діяльності частіше використовується «контроль за результатом», іноді – «контроль за процесом». Зрозуміло, що другий вид контролю, який передбачає оцінювання операцій, спосіб отримання результату, складніший, ніж перший.

Уміння виявити помилкові прийоми та своєчасно скоректувати їх сприяє формуванню самоконтролю і самооцінки. Ця мета досягається фазою проміжної рефлексії (самоконтролю), протягом якої слухач аналізує власну інтелектуальну й практичну діяльність, усвідомлює її, обґрунтовує необхідність використання того або

іншого прийому, виявляє і виправляє помилки.

Наші дослідження, проведені у 2010–2012 роках, показали, що педагогів і керівників навчальних закладів необхідно готувати до роботи за методом проектів. Так, серед директорів ЗНЗ та їх заступників з навчально-виховної роботи, які склали і захистили свої проекти у 2010–2012 роках, тільки 24 % представили практико-орієнтовані проекти; 5 % робіт мали наукове обґрунтування; 71 % робіт носили переважно загальнонотейоретичний характер, не містили опису практичної діяльності та результатів роботи навчального закладу. Серед педагогів (досліджування проводилось у 20-ти групах різних категорій) практико-орієнтовані проекти представили 15 % слухачів; робіт, які б містили наукове обґрунтування було 4% і переважна кількість проектів теж носила загальнонотейоретичний характер. Тобто значна частина керівників і педагогів навчальних закладів показали свою неготовність до самостійної розробки проектів у роботі з педагогами навчальних закладів і дітьми без відповідної підготовки. Причини можна назвати різні: 1) вперше зіткнулися з практикою реалізації проектною діяльністю й невпевнені у власних силах; 2) недостатньо володіють науково-методичними ресурсами для підготовки й реалізації задуманого проекту; 3) не мали можливості реалізувати проект у роботі свого навчального закладу. Таким чином, виявилася потреба більшості керівників і педагогів ЗНЗ у розвитку свого потенціалу шляхом використання методу проектів у своїй професійній діяльності, у зв'язку з чим і виникла необхідність актуалізації цього виду активного навчання на курсах підвищення кваліфікації в наступні роки.

Використання інтерактивних методів у післядипломному навчанні стає ефективнішим при дотриманні викладачем певних організаційно-педагогічних умов, до яких відносимо:

- структурування процесу навчання відповідно до результатів діагностики професійних потреб і рівня професійної компетентності слухачів;
- використання інтерактивних методів навчання в органічному поєднанні з традиційними андрагогічними формами та методами;
- забезпечення професійно орієнтованої андрагогічної взаємодії учасників освітнього процесу, спрямованої на усвідомлення слухачами особистісного значення підвищення кваліфікації і формування потреби

суб'єктної позиції в навчанні.

Висновки. Модернізація процесу підвищення кваліфікації керівників і педагогів ЗНЗ на засадах андрагогіки в системі післядипломної освіти залишається актуальною проблемою педагогічної науки і практики. Її розв'язання має забезпечити неперервний особистісний і професійний розвиток педагога впродовж життя.

Підвищення кваліфікації керівників і педагогів ЗНЗ на засадах андрагогіки має й особистісну зорієнтованість його суб'єктів на систематичне професійне самовдосконалення, й змінює ролі учасників навчального процесу. Через побудову суб'єкт-суб'єктної взаємодії слухач стає активним учасником, навіть і партнером процесу навчання. Суттєво змінюється і позиція викладача: утверджується розуміння його ролі як фасилітатора (*того, хто надихає, запалює*), тьютора (*того, хто організовує, спрямовує, підтримує*) і коуча (*того, хто показує приклад, веде за собою*).

Описані активні та інтерактивні методи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників спрямовані на модернізацію післядипломної освіти з урахуванням особливостей освітнього процесу, побудованого на засадах андрагогіки і закономірностях андрагогічної взаємодії його учасників. Результатом професійного навчання стає розвиток компетентності педагогічних працівників, формування позитивного взаємосприйняття між викладачем і слухачем, формування атмосфери підтримки, допомоги, заохочування, безумовної відвертості, що персоніфікує процес навчання і робить його продуктивнішим.

Список використаних джерел

1. Васильевская, О. В. Коучинг – кратчайший путь к успешной карьере [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.dmir.ru/journal/riz/articles/sdelat/index_pn3_id%201993.aspx
2. Вербицкий, А. А. Технология контекстного обучения в системе повышения квалификации / А. А. Вербицкий, Н. В. Борисова. – Москва : Наука, 1989. – 147 с.
3. Давыдов, В. В. К проблеме совершенствования методов подготовки руководителей / В. В. Давыдов, В. С. Лазарев, С. Д. Неверкович // Психологический журнал. – 1989. – Т. 10. – № 1. – С. 32–41.
4. Олійник, В. В. Безперервна освіта / В. В. Олійник // Світло. – 2000. – № 3 (17). – С. 11–15.
5. Рибарска, Э. Интенсификация учебно-воспитательного процесса при подготовке и повышении квалификации руководящих кадров / Э. Рибарска // Перспективы и направления совершенствования системы подготовки и повышения квалификации руководителей. – София, 1983. – С. 155–172.
6. Управління розвитком людських ресурсів : [монографія] / Н. І. Верхоглядова, С. Б. Ільїна, Н. А. Іваннікова, О. В. Лаврінченко. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – 317 с.
7. Чернікова, Л. В. Методи активного соціально-психологічного навчання або лабораторія творчості / Л. В. Чернікова // Научно-методический журнал «Сибирский учитель». – 2006. – № 1 (41) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sibuch.ru/article.php?no=397>; <http://methodmodern.livejournal.com/3056.html>
8. Чернікова, Л. Г. Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти в умовах євроінтеграційних процесів / Л. Г. Чернікова // матер. щорічної звітної всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 15-річчю АПН України, 11–12 квітня 2007 року. – Донецьк, 2007. – 388 с.

Дата надходження авторського оригіналу до редакції: 20.10.2014

Покроєва Л. Д., Смирнова М. Е. Инновационные технологии обучения в системе последипломного педагогического образования.

А Актуалізується проблема розвитку професійного мистецтва преподавателей последипломного педагогического образования, от чего зависит качество обучения педагогических работников в системе повышения квалификации. Раскрываются инновационные технологии обучения на курсах повышения квалификации в заведениях последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: непрерывность образования, инновационные педагогические технологии, активные и интерактивные методы обучения.

Pokroyeva L. D., Smirnova M. Ye. Innovative educational technologies in the in-service teacher training system.

С The problem of the development of teachers' professional skills in institutions of in-service education gets relevant, that determines the quality of pedagogical staff education in the system of in-service training. The innovative educational technologies on training courses in the institution of is-service education are disclosed.

Key words: the continuity of education, innovative educational technologies, active and interactive methods of training.